

**Prof.dr Boro Tramošljanin, naučni savjetnik Evropskog defendologija centra
Banja Luka**

Konzervacija neoliberalnog kapitalizma

Poznata je činjenica da u istorijskom razvitku kapitalizma razlikujemo liberalni i neoliberalni kapitalizam. Ovdje smatramo relevantnim da apostrofiramo sličnosti i razlike između ova dva tipa kapitalizma koje na pregnantan način elaborira dr Jovan B. Dušanić. Što se tiče sličnosti u njih ubraja slijedeće:

- a) Glorifikacija preduzetništva i privatne inicijative;
- b) Ograničenje uloge države u privredi;
- v) Država ima obavezu da štiti pravni poredak;
- g) Privatna svojina se proglašava svetom i neprikosnovenom;
- d) Postoji ignorantski odnos države prema socijalnoj zaštiti marginalnih društvenih grupa;
- đ) Moral i moralni principi se relativizuju i smatraju nepotrebnim i anahronim.

Kada je riječ o njihovim razlikama onda, po mišljenju pomenutog autora, postoje tri esencijalne razlike:

- 1) Liberalizam je ideologija nacionalne buržoazije a neoliberalizam je, naprotiv, ideologija transnacionalne buržoazije;
- 2) Liberalizam je bio ideologija moderne. No, neoliberalizam odražava duh postmoderne;
- 3) Ekonomska nauka, u vrijeme liberalizma, je bila u funkciji nacionalnih, ekonomskih interesa a u vrijeme neoliberalizama ona se transformiše u nauku koja odražava interese transnacionalnih kompanija.

Kada danas posmatramo neoliberalni kapitalizam on se dobrim dijelom etablirao u planetarnom pogledu što će reći da je došlo do njegove konzervacije. Za njega je neophodno naglasiti da se ne odnosi samo na horizont Zapadne Europe, na čelu sa Amerikom, kao rodnim mjestom neoliberalnog kapitalizma. Naime, u vrijeme tranzicije 90- tih godina, XX vijeka, u zemljama Istočne Europe, je došlo do transformacije državnog socijalizma u neoliberalni kapitalizam uz " šok terapiju" čiji je glavni promotor američki ekonomista Džefri Saks. Tranzicija nije mimoišla i eks Jugoslaviju gdje su na njenom geografskom i političkom prostoru nastale neoliberalne građanske države Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora i Sjeverna Makedonija. Takođe, u Indiji i Kini, kao paradigmi ustrojstva komunističke države, prisutni su elementi neoliberalnog kapitalizma kao što su tržišna privreda, etos rada i ideja preduzetništva.

Iz svega, do sada rečenog, možemo reći da je neoliberalni kapitalizam, u kosmopolitskim relacijama nastao, održao i uspješno sačuvao, bez obzira na krizne periode, koji su pratioci, ne samo neoliberalnog kapitalizma, nego i svakog drugog tipa društva. No, kada je o njemu riječ njegov primordijalni deficit je prenaplašena socijalna stratifikacija koja ima rigidnu hijerarhijsku konotaciju. To implicira da se neoliberalno društvo diferenciralo na manjinsku elitu bogatih i gigantsku masu siromašnih. S tim u vezi je frapantan podatak koji je dosta indikativan. Američki biznis magazin Forbs je 2018. godine objavio, da osam super milijardera u svijetu drži isto bogatstvo koliko je uspjela da akumulira polovina populacije u svijetu (3,6 milijardi) ljudi. Isto tako, danas elita milionera, u koju je inkorporirano 0,7% svjetske populacije kontroliše preko 46% svjetskog bogatstva. Dijametralno suprotno tome armiju najsiromašnijih i socijalno ugroženih, koju sačinjava 70% svjetske populacije participira 2,7% u distribuciji svjetskog bogatstva. I tajkuni sa imetkom od 50 miliona dolara su se od 2000-2024 godine višestruko umnožili što će reći da njihovo materijalno bogatstvo ide jednom geometrijskom progresijom.

Zato se pred neoliberalni kapitalizam postavlja imperativni zadatak da riješi pitanje hiperbolične društvene nejednakosti i da se ona redukuje u racionalne i prihvatljive okvire. Jedino na taj način ovakav tip neoliberalnog kapitalizma može računati na svoju stabilnost, održanje, konzervaciju i izvjesnost svoje egzistencije. U protivnom neoliberalni kapitalizam će se naći u bezizlaznoj situaciji, s kranjim epilogom, da dođe do njegove samo destrukcije.